

Türk Modernizasyon Hareketi ve Engizisyon Mahkemeleri

İçeriği Yazan: [Alphan TELEK](#) [1] Zaman: Paz, 06/11/2011 - 14:17

Olgunlaşma süreci 300 yıla dayanan Türk Modernizasyon (Yenileşme) hareketinin sonuna gelinip gelinmediği üzerine Türkiye’de tutarlı bir tartışma yaşanmaması bile bu yenilik hareketinde varılması gereken noktadan bir hayli uzaklaşıldığı izlenimini veriyor.

Türkçeye modernleşme ve yenileşme olarak geçen bu kavramların içeriğinde Türkiye ilericilerinin, yenilikçilerinin tarihi yatmaktadır. Öncelikle sormak durumundayız; yenileştirme bir kavram olarak nasıl anlaşılmaktadır. Yenileştirme yani modernizasyon süreci bir değişimi esas almaktadır ancak bu değişim farkına varılan ve yenilikçi güçler tarafından müdahale altında tutulan bir süreçtir. Tarihte toplumlar sürekli bir değişim yaşamıştır ama bu değişim doğrusal bir çizgi izlememiş, bazen toplumu geriye götüren bazen ilerlemesini sağlayan bir vaziyette gerçekleşmiştir. Modernizasyon sürecini diğerlerinden ayıran temel gerçek ise değişimin ilerleme temelinde stabilize olması, teknolojik gelişmeler, insanın birey olarak önemi, dinlerin etkisinin azalışı ile birlikte materyalist düşüncenin toplum ve aydınlar katmanında etkisini artırması, hukukun bir toplumsal düzenleyici olarak sağlamlaşan yapısı, toplumsal sınıfların oluşumu ve bu sınıflar temelinde siyaset yapılması, akıl yürütülmesi; bu değerler içinde bilim ve rasyonalitenin insan aklına egemen olma mücadelesi ve gücü, bundan başka, burjuva değerleri ile işçi sınıfının değerlerinin ve bilfiil bu iki sınıfın karşı karşıya gelişleri modernizasyon sürecinin ana hatlarını oluşturmaktadır. Siyasi katmanda ise bu değişimler ulus-devlet olarak ifade olmuştur. Sovyetler Birliğinin devlet yapısı buna bir istisna yaratmamakta tersine derinlemesine incelendiğinde modernizasyon hareketinin sosyalist temelde yer alan hali olarak destekleyici bir tez olmaktadır. Özetlersek, Modernizasyon olgusu değişimin değişimidir(1) ve bu değişimin her alanında ilerlemeci bir müdahale ve çizgi aramaktır.

Teorik yaklaşımımızı verdikten sonra günümüz Türkiye'sinde ve dünyada yaşanan gelişmelere yukarıdaki yenilik penceresinden bakmak elzemdir. Türkiye yukarıda bahsettiğimiz olguların realizasyonunu hiçbir zaman tamamıyla gerçekleştirememiştir. Fakat modernitenin oluşturulmuş kriterlerinden biri de bu alanlarda belli krizler yaşanmasıdır. Sözelimi, ulus sorununu yaşamak, demokrasi mücadelesi vermek modernitenin geliş çanlarından. Ancak bu fazla Anglosakson bakış açısı yani Avrupalı bakış bizi yüzeyselliğe itebilir ve aslında günümüz meselelerinde birebir uyguladığımızda bizi yanlış yönlendirebilir. Bu açıdan bakınca Türkiye'de son 5 yıldır yaşananlar modernitenin habercisi olan toplumsal krizler olarak görülüyor ve bunu genellikle koşulların nedenlerine inmeyi reddeden liberal familyanın üyeleri arasında sıklıkla müşahade ediyoruz. Büyük bir yanlışlık ve akıl eksikliği olarak görüyor ve müdahaleyi kaçınılmaz görüyorum. İlerlemeci temeldedir, şüphesiz modernite açısından bakıyoruz.

Türkiye'de aklın ve rasyonalitenin (mantığın) gerçekleşmesi 1980 yılından bu yana dünya konjonktürü ve Türkiye koşullarından dolayı sürekli darbe yemektedir. Darbe 1980 yılında gerçekleşmiş olmakla kalmıyor, zira bu tarihten itibaren sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda Türkiye halkına sürekli ve kesintisiz öncelikli olarak akıl düzleminde darbeler indirmiştir. Sosyal alanda sol derneklerin, örgütlerin, partilerin ve genel olarak materyalist düşünsel anlayışın cemaatçi, tarikatçı olgular ve sağ söylemle yer değiştirmeye zorlandığını görüyoruz. Ekonomi alanında neo-liberal politikaların baskı yoluyla uygulanması günümüzde en üst sınırlarına gelmiş ve taşeronlaşma, 4-C yasaları gibi hareketlerle altın vuruşunu yapmaya hazırlanmaktadır. Bu altın vuruşun günümüz siyasi iktidarının önemli isimleri tarafından dillendirilen hafta sonu da dahil işçilerin, kamu ve özel sektör emekçilerinin çalışması istemi ile birlikte yine bu sınıfın günlük çalışma saatlerinin uzatılması tasarısıdır. Nihayet, burjuvazi uygarlığının vardığı noktanın yine başkalarının hakkını, zamanını, emeğini gücünü çalmak ile noktalandığına şahit oluyoruz. Modernite sürecinin ayrılmaz parçası olan sınıfsal düşünme ehliyetinin ve anlayışının AKP ve öncülleri tarafından yok edildiğini gördük ve halen de görmekteyiz. Çalışma saatleri ve emeklilik hakları gibi ilerlemeci kazanımların, gelişimi 400 yılı bulan bu evrensel olguların modernite karşısında konumlanmış bir iktidar tarafından tırpanlandığını görmek teorik ve pratik açıdan normal ve acı verici oluyor. Siyasi düzlemde ise modernite ile yan yana giden ulus-devletlerin çizgilerinin tamamıyla ortadan kalkması bir yana ulus-devletin önemli destekleyeni olan hukukun; kendi yarattıkları burjuva hukukun yine aynı sınıf ve yarattığı temsilcilerce yok edilmesine şahit oluyoruz. Özel Yetkili Mahkemeler ve 1980 ile birlikte hukuk literatürümüze giren Kanun Hükmünde Kararnameler, Türk hukuk düzleminde temel öğeler oluyor. KHK'lar ile zaten içi boşaltılmış Meclis kavramının işlevinin iyice ortadan kalktığını görüyoruz. Bir Meclis'in tatil olmasına çocukluğumda anlam veremezdim, bugün ise Meclis'in yani zaten 4 yılda bir seçimleri ikincil egemenlerce yapılan Meclis'in yok oluşunu görüyoruz. Rousseau burada açıklayıcı olmaktadır, "[The Genevans are] subordinate sovereign four hour a year and subjects for the rest of their lives". Alıntı yaptığım kitap yurtdışında iken okuduğum kitaplardan biri olduğundan yanımda değildir. Bu yüzden referans veremiyorum, mazur görünüz, ancak bu kitabın yazarı Rousseau için bu cümleden sonra şu yorumu yapar: "They are (Genevans) are thus no better than the English whom Rousseau considers free only for the brief moment in which they cast their votes." Burada anlatılmak istenen uzun süreler sonunda yapılan seçimlerin, halkı, birincil egemen olması konumunda bulunanları ikincil egemen konumuna itmesi ve Osmanlıca yazacak olursak onları reayaya (tepkisiz halk yığını) çevirmesidir. Bugün Türkiye Meclisi ve dünya senatolarına bu pencereden de bakılabilir.

Öte yandan Marx'ın ortaçağ feodalizmini incelerken kullandığı esaret demokrasisi ve soylular cumhuriyeti bugün için de açıklayıcılığını korumaktadır. Esaret demokrasisi ve soylular cumhuriyeti olarak ruhunu yitirmiş bir cumhuriyet Türkiye'de her yere rengini çalmıştır. Despotizm analizleri yapılsa despotizmin Montesquieu tarafından korkuya dayanan ve korku ile çalışabilen bir yapı ve ayrıca güçler ayrılığı ilkesinin ortadan kalkıp üç gücün yasama yürütme ve yargının tek erkte yürütmede toplanması olarak incelendiğini görürüz.

Son olarak ortaçağ karanlığına benzettiğimiz günümüz gelişmelerinin teorik yanından sıkılmadığınızı ümit ederek ortaçağ engizisyon mahkemelerine sözü getirmek istiyorum. Önemlidir. KCK davası kapsamında benim de Marmara Üniversitesinde öğrencisi olduğum Prof. Büşra Ersanlı tutuklandı. Büşra Hoca'nın şiddet yanlısı biri olmadığı inancımı "dağa ancak piknik yapmaya çıkılır" söylemiyle bir öğrencisi olarak gerçekçi buluyorum. O her zaman haksızlığa uğradığına inandığı Kürtlerin yanında yer almıştır Bu soylu bir davranıştır. Parantez açmam gerekiyor, Büşra Ersanlı'nın tutuklanmasına tepki gösteren zevat keşke Odatv, Ergenekon davası kapsamında içeri alınan bu ülkenin soylu aydınları ve aydın olma yolunda hızla ilerleyen gençleri için de tepki gösterseydi. Prof.

Dr. Yalçın Küçük, Soner Yalçın ve bir çok isim ile birlikte değerli ve zeki dostum henüz yüksek lisans eğitimi almakta olan Sait Çakır tutuklanırken neredeydiniz... Bu soylu olmayan bir davranış... Türk aydını bunu öğrenecek!

Ortaçağ karanlığından gelen engizisyon mahkemelerinin nasıl bir prosedür izlediği bir kaynakta şöyle anlatılıyor, aktarıyorum. *"Two informants whose identity was UNKNOWN to the victims were usually sufficient for a charge."*(2) Bu ne demektir, sanıkların tanımadığı iki şahidin, sanıklar hakkındaki söylemleri engizisyon mahkemesinin başlaması için yeterlidir demektir. Gizli tanık diyoruz. Bulurlar, söyletirler onların söyledikleriyle yargırlar. Bilmem size bugünden neyi hatırlatıyor. Aynı kaynak şöyle devam ediyor. *"The court then summoned the suspect, conducted an interrogation and tried to obtain the confession that was necessary for conviction."* Ne demekmiş, ortaçağda yargılanmaya başlamak için delil gerekmezmiş. Delil mahkemeden sonra toparlanırmış. Son olarak aynı kaynak şunu söylüyor, *"In its day there was some popular sympathy for the inquisition. Some saw it as a political, economic tool, others, as a necessary defence for religious belief."* Kâfidir, buradan da şunu anlıyoruz o günlerde bazıları bu mahkemeler için sempati besliyormuş, bazı insanlar bunu politik bir mahkeme olarak da görmekteymiş. Ne güzeldir tarih ve bugünün benzerliği... Politik bir mahkeme olan engizisyonun bir zamanlar Hristiyan topraklarda, Avrupa'da kelle avına, muhalif avına çıktığını haber alıyoruz. Ben bunları heyecanla ve umutla yazıyorum. Yeni değildir ama tekrarlanması, desteklenmesi ve kritize edilmesi gerekir.

Yazıyı uzun tuttuğumdan ötürü toparlama kısmını kısa yazacağım. Modernizasyon süreci Türkiye'de sona ermemiştir ama önemli kazanımlar, mevziler kaybedilmiş ve çok büyük yara almıştır. Toparlanması ilerici güçlerin birliğine ve aydınların ilerlemeci müdahalelerine bağlıdır, şimdilik. Nasıl tamamlayalım? Şöyle olsun o vakit. Ne yani Tanzimat devri büyük reformcusu, modernizatörü, aydını Mithad Paşa'yı önce hapse attılar sonra da öldürdüler de bu mücadele durdu mu? Cevap hepimizde saklıdır.

Saygılarımla.

Alphan Telek

Alphan.Telek@politikadergisi.com

- 1) İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, s. 15., Timaş yayınları.
- 2) <http://www.thenazareneway.com/inquisition.htm> [2]

Yorumlar

Zenginleşirken gerileyen Türkiye

İçeriği Yazan: Mehmet ÇAĞIRICI Zaman: Paz, 06/11/2011 - 15:31

Sayın Alphan TELEK'in bu makalesi günümüz Türkiye'sinin geldiği noktanın belirlenmesi açısından çok çarpıcı ip uçları vermektedir. Her toplumsal hareketin geçmişten günümüze aldığı mesafeyi ölçme bilmesi ve geleceğe dair yeni yön ve hedef tayin edebilmesi öncelikle şimdiki zamanda içinde bulunduğu toplumsal koşulları doğru ve nesnel olarak tespit edebilmesine bağlıdır.

Sayın Alphan TELEK'in toplumsal değerlendirmedeki ideolojik ölçütü "Değişimin Değişimi" anlamında Modernizasyon olmuş. Ancak bu kavramın teorik açıklaması oldukça soyut kalmış. Çünkü "Değişim" kavramı tek başına, toplumsal bağlamda toplumun hareket halinde olduğunun ifadesinden başka bir anlam taşımaz. Dolayısı ile "Değişimin Değişimi", bu ifade çok değerli bir tarihçimize ait olsa da, hepten anlamsızdır.

Ancak toplumsal "ilerleme" bir ölçü olarak ele alınırsa, işte o zaman somut bir toplumun günümüzdeki durumu onun geçmişteki tarihi koşullarıyla kıyaslanabilir ve o toplumun güncel

pozisyonu "ileri" mi (ilericilik baskın) yoksa "geri" mi (gericilik baskın) olduğu saptanabilir.

Toplumsal ilerleme kavramı ise Marksizm tarafından tanımlanmıştır. Toplumsal ilerleme tarihsel gelişim sürecinde nitelikçe görece bir geri toplumsal biçimden bir ileri toplumsal biçimin "yeni durumunu" tanımlar. Nicelik olarak toplumsal ilerleme ise aynı toplumsal formasyon içinde egemen- ezilen sınıflar arası mücadelede ilerici sınıfların lehine değişen, egemen sınıfa karşı onların pozisyonlarını güçlendiren elde edilen yeni mevzi durumunu anlatır. Elbette aynı toplumsal formasyonda ilerici sınıfların pozisyonlarının zayıflaması ise gericilik hareketinin başarısına bağlıdır.

Bu anlamda Türk toplumunda "Modernizasyon" diye adlandırılacak toplumsal ilerlemenin ideolojik köklerinin cumhuriyet öncesinde olduğu bir gerçektir. Bu düşünceler meyvelerini 19. yy Osmanlı'sında 1838 Gülhane hattı Hümayin olayı ile başlayan, daha sonra 1876 I. Meşrutiyet ve nihayet 1908 II. Meşrutiyet siyasi sonuçlarla tamamlanan niceliksel anlamda siyasi meyvelerini vermiştir. Osmanlı'da bu ilerici hareketler niceliksel; çünkü bu reformlar Osmanlı toplumunun temeli olan feodalizmi aşip kapitalizmi egemen toplum biçimi olarak oluşturamamışlardır.

Fakat bu hareket(Modernizasyon), 1923 yılında antiemperyalist kurtuluş savaşı içinde kurulan Türkiye Cumhuriyeti ile niteliksel anlamda bir sıçrama yaparak taçlanmış. Çünkü Türk toplumu gerçek anlamda bir uluslaşma sürecine girerek modern kapitalizmin inşasına (öncelikle devrim ve devletçilik yöntemleriyle) başlaya bilmiştir.

Son 9 yıldır Türkiye borç ve sıcak para üzerinden küresel finans sermayenin desteğinde dışarda küresel krizlere karşı kırılgan ve riskli olarak ve içerde gelir dağılımını son derece adaletsizleştiren bir zenginleşme süreci yaşamaktadır. Günümüzdeki Türk toplumunun ideoloji, hukuk, siyaset ve ekonomi politik alanlarda geçirdiği evreleri Sayın Alphan TELEK çok güzel açıklamış.

Sayın Alphan TELEK özellikle son yıllarda Engizisyon benzeri Özel Yetkili Mahkemelerin küresel finans sermayeye, emperyalizme ve Türk holdingçi büyük sermayeye hizmet eden gericiliğin elinde ilericilere ve yurtseverlere karşı nasıl bir müthiş silah oluşturduğunu çok çarpıcı biçimde kaleme almış. Siyasi alanda Türkiye'de zaten feodal artıklarla melez olan Türk demokrasisinden geri kalan ve yarım yamalak işleyen kurum ve kurallarının da AKP tarafından nasıl adım adım bütünü tasfiye edildiğine büyük bir isabetle değinmiş. AKP hükümetinin 9 yıldır uyguladığı "neoliberal" ekonomi politikaların emekçi sınıfların sosyal haklarını nasıl budadığına dikkatleri çekmiş. Ve nihayet Sayın Alphan TELEK bütün bu gerici gelişimi durduracak çözümü ise "...ilerici güçlerin birliğine ve aydınların ilerlemeci müdahalelerine" bağlamış. Sadece yürekten alkışlanacak ve mutlaka desteklenmesi gereken bir öneri!

- [Güncel](#) [3]
- [İç Siyasa](#) [4]
- [Tarih](#) [5]

Kaynak URL (05/05/2024 - 12:17 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/makale/turk-modernizasyon-hareketi-ve-engizisyon-mahkemeleri>

Bağlantılar:

- [1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/alphan-telek>
- [2] <http://www.thenazareneway.com/inquisition.htm>
- [3] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/guncel>
- [4] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/ic-siyasa>

[5] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/tarih>